

Om at tage 9.klassesprøve med selvværdet i behold

I Brande Højskoles vedtægter §1 stk. 3 står der:

”Højskolens formål er inden for rammerne af de gældende regler om frie kostskoler at drive en folkehøjskole, der giver eleverne mulighed for kulturel, sproglig og personlig udvikling.”

I selvevalueringen 2018 ser vi på Brande Højskoles tilbud om 9. klassesprøve i dansk og matematik. Vi fokuserer på et forløb i dansk med en kreativ og nytænkende novellefortolkning. Som det fremgår, er det vigtigt for os, at elevens forudsætninger og livssituation, sansninger, tanker og evner kommer i spil. Eleverne opøver det selvværd, som gør at de kan kommunikere klart om sider af tilværelsen, som kræver indsigt og fortolkningsevne. Nu kan de gå op til prøve i 9. klassesprøve i dansk på VUC Aarhus uden at miste modet og sig selv undervejs.

Og de gennemfører 9.klassesprøven og består, fordi de ikke længere er bange for eksamen, fordi de har selvværdet på plads og i orden før som efter prøven, og fordi de ikke længere ligger under for de nederlag, de har lidt i folkeskolen eller efter et frafald fra en påbegyndt ungdomsuddannelse.

9. klasse

I Danmark kræves det, at unge skal have en 9. klasses prøve for at kunne komme videre på en erhvervsuddannelse. Den unge skal have mindst et 2-tal i dansk og matematik for at komme ind. Tusindvis af unge, der har haft det svært i folkeskolen, er udelukket fra at gå videre i uddannelsessystemet af den grund. De har ikke kunnet følge med i undervisningen, mens tid var, og har ingen afsluttende prøve fra folkeskolen. De er kommet i klemme i systemet og har utroligt svært ved at se sig ud af det. De går i stå. Det forhold må Brande Højskole tage højde for. Vi tilbyder de unge, som på Brande Højskole møder en skole og en undervisning, som er forskellig fra, hvad de tidligere har mødt, et alternativ. Vi sparker til stopklodsen og får hjulene i gang igen. En højskole er *ikke* eksamensræs og karakteryranteri - og vi vil ikke have eksamen indendøre, men vi må ikke desto mindre hjælpe den gruppe unge, der må og skal have en 9. klasses prøve for at opfylde deres drømme om at blive tømrere, murere eller SOSU-assisterter. Vi gør det i samarbejde med VUC Aarhus og deres fjernundervisningsprogram. Hos os tager eleverne ni delmoduler for slutteligt sammen med en lærer fra højskolen at tage til Aarhus og gå op til 9. klasses afgangsprøve i dansk eller matematik (eller begge dele).

Med eksamenspensum følger også - og det er vi helt bevidste om - en risiko for at havne i traditionel undervisning, som eleverne er gået død i, mens de gik i folkeskolen. Spørgsmålet er, hvordan vi - i bestræbelsen på at få de unge gennem 9. klassesprøverne med gode karakterer - kan lave god højskoleundervisning, som kan opbløde et alt for rigtigt, pensumtyngt og ”folkeskoleagtigt” prøveforløb?

Vi tager udgangspunkt i en beskrivelse af højskolens danskundervisning, hvor et af flere elementer er arbejdet med skønlitteratur - det er det både for de elever, der følger et 9. klassesforløb og for alle de andre. Dansk er et vigtigt dannelsesfag på Brande Højskole. Litteraturen indeholder et dybt erkendelsespotentiale i forhold til, hvad højskoleloven nævner, som vores hovedopgaver: livsoplysning, demokratisk dannelse og undervisning af bred almen karakter.

For at udløse dette erkendelsespotentiale kræves det, at eleverne arbejder indgående med litteraturen på en måde, så de ikke mister interessen og gejsten undervejs.

Læreren tilrettelægger undervisningen så eleverne oplever, sanser og erkender, at arbejdet med skønlitteratur faktisk **ER** skønt.

Danskfagets har mange perspektiver: Det skabende, det eksperimenterende, det udtryksmæssige, det æstetiske, det fænomenologiske, det personlige og det historiske.

Fænomenologien er en speciel god tilgang til teksterne. Følelse, fornemmelse, oplevelse og subjektivitet er brugbare begreber, når det gælder tekstanalyse, hvor læserens oplevelse og konkrete forestillingsverden er i spil. I en traditionel tekstfortolkning kan teksternes liv og fascinationskraft være i fare for at forsvinde. Men ikke her!

I det følgende gives eksempler på Brande Højskoles unikke læringsmiljø og evne til at tackle også elever, som har ondt i læringsevnen.

Vi giver eleven de forudsætninger, som skal til, for mentalt, personligt og socialt at kunne opholde sig i et undervisningslokale i den afmålte tid, at deltage i undervisningen og *finde modet til at give sin mening til kende*, reflektere over filosofiske, psykologiske, historiske etc. emner og få den nødvendige viden om det danske og globale samfund. Alle vore elever skal føle sig værdsatte uanset hvad! Mange har oplevet i folkeskolen, at deres mening i undervisningen ikke har været værdsat, og mange har oplevet lærere, der har haft en nykritisk tilgang til litteraturundervisningen, hvor alle svar ikke har været "gyldige", og at man i ekstremt høj grad har skullet "gætte hvad læreren tænkte" og give svar derefter. Rigtige og forkerte svar defineres af læreren. I en sådan undervisning udvikler eleven **ikke** et mod til at give sin egen mening til kende.

På Brande Højskole forsøger vi, så godt vi kan, at anerkende alle de seriøse bud og input, som eleverne måtte komme med. Alle! Rigtige og forkerte svar kan altså ikke slås op i en facitliste; de kan diskuteres. Alt er ikke rigtigt - og lige godt. Men det finder eleverne selv ud af i den dialog, der hele tiden kører på holdet for på bedste vis at løse de opgaver, som holdet bliver stillet.

Lærerens forberedelse

En god højskolelærer sætter sig ind i og formidler også kompliceret stof på en forståelig og engagerende måde, som vækker elevens medvær og deltagelse i og udenfor undervisningen.

Det kræver stort mod, viden og personlig gennemslagskraft at være en god højskolelærer.

I forberedelsen til undervisningen gør læreren sig klog på det emne, der skal undervises i. Læreren opsøger kilder, litteratur, billeder, artefakter, kunstprodukter som kan belyse og perspektivere det tema, som undervisningen skal dreje sig om. Alene eller sammen med en kollega scannes temaet for viden, faglighed, betydning. Selvom vi har den holdning, at det er eleveres oplevelse af en tekst, der er i centrum, og at alle følelser, tanker og refleksioner hertil er gyldige, er det stadig afgørende, at der også fra lærerens side ligger en lærerfaglig analyse af fx en novelle. Lærerens tekstanalyse er som nævnt ovenfor ikke et facit. Den kan til en hver tid diskuteres.

Timeeksempel 1: Tekstfortolkning af Helle Helles novelle "Der er ikke flere sennepsmarker i Danmark".

Vore elever er typisk utrænede i at tænke i fortolkningsbaner. Har man siddet på sidelinjen i det meste undervisning i sit liv, er det ofte sort snak, når nogen taler i abstrakte billeder eller finder mening "mellem linjerne".

Eleverne har svært ved at opstille hypoteser og se ind bag tekstens univers, og kan have vanskeligt ved at kende forskel på et referat og en analyse. Og det dur jo ikke.

Lad os se på, hvordan vi får det hele med.

I danskundervisningen bliver eleverne som start på et analyseforløb stillet overfor konkrete opgaver.

En opgave kunne være at finde billeder på nettet eller andre steder, der kan perspektivere teksten på et elementært visuelt plan.

Billederne sættes op to og to oveni hinanden, så eleverne allerede fra starten og helt konkret stifter bekendtskab med abstrakte begrebet som symboler og modsætningspar, som kan have betydning senere i novelleanalysen.

Et eksempel kunne være, manden der kommer tilbage med en gul buket blomster til kvinden. Eleverne får til opgave at give en fortolkning af dette billede, som havde det været et fotografi eller et maleri.

I dette tilfælde opstår en dialog mellem eleverne om blomsternes gule farve, som nogle forbinder med jalousi. Set fra den vinkel er et muligt scenarie, at manden forsøger at forson sig med kvinden efter et jalousidrama har fundet sted.

Andre kobler den gule farve med de gule marker, personerne i novellen betragter.

Nedenfor ses nogle klip af elevernes produkter. Det er billedcollager i to eller flere lag. I fremlæggelsen af collagerne siger en elev *"Det ene lag viser handlingsplanet, og det andet lag viser fortolkningsplanet. Vi har altså lavet billedcollagen i to lag, hvor det ene viser, hvad novellen handler om, og det andet lag viser vores fortolkning af handlingen"*. Hun har altså allerede en klar fornemmelse af forskellen på handlingsplan og fortolkningsplan. En grundlæggende del af en litterær analyse.

Illustration 1

Illustration 2

Illustration 1 og 2 er screenshots fra to forskellige gruppevideoer. Kvinden i novellen er ved at køre galt og fortæller manden, at der var en hvid kalv, der gik ude på vejen. Som det ses lægger grupperne vægt på den hvide farve, som fortolkes som fredens og forsoningens farve. Duen er et fredssymbol, som lægges over fredstegnet og tilkendegiver, at både det maskuline (tegnet) og det feminine (duen) er repræsenteret. Både manden og kvinden ønsker at komme overens med hinanden. Også gruppe to lader freden råde i skikkelse af en hvid due, mens de hvide kalve løber hen mod beskueren. De kalve, som kvinden er tæt på at køre

over. Vi har altså at gøre med en meget skrøbelig forsoningsproces - og meget kan gå galt og ende i tab og konflikt.

Illustration 4

Illustration 3

Illustration 5

Illustration 3, 4 og 5 er udtryk for novellens sidste del, hvor manden og kvinden er kørt ind på en rasteplads. I novellen har vi en situation, hvor en lastbilchauffør sætter sig ved kvinden og tilbyder hende noget af sin cola. De tre elevgrupper har – som det ses - syndefaldet i centrum og en antydning af, hvad der muligvis sker mellem kvinden og lastbilchaufføren. Novellen lægger altså, ifølge elevernes analyse, op til en forsoning mellem manden og kvinden - altså en happy end. Men noget tyder på, at kvinden ikke ønsker det. At hun VIL sammenstødet, savner at der sker noget mere, at harmonien IKKE skal indfinde sig, at der sker et brud, at hun går sine egne veje og vil eventyret og det farlige fremfor freden og fordrageligheden.

Colaflasken er fyldt med mand. Det er en fallos, og med cola-logoets bløde linjer omkring sig; hvad er mandens ønsker og muligheder, hvad er kvindens, i dette scenarie? Begge dele diskuteres.

Hvorfor handler personerne ikke? Drikker de bare cola - eller ikke-cola og sumper i et liv, der ingen steder kommer? Er alle vores dagligdage sådan nogle tyste, fjerne og snævre mulighedsrum? Er vi overhovedet tilstede i vores liv? Hvor er kærligheden? Hvad bliver der af modsætningerne? Hvornår handler vi? OG kan vi forlade dagligdagen, hvis vi vil og begive os ud på de vilde vover?

Pludselig er holdet tilbage ved starten og novellens titel. De spørger:

Hvad er en sennepsmark, og passer det, at der ikke er flere af dem? Nogle siger, at de mange sennepsgule flader i landskabet er et udtryk for at udpine jorden med en afgrøde, men så går det op for holdet, at det jo er raps, der står de fleste steder. Hvor er sennep? Jo, det ER en afgrøde, finder eleverne ud af. Men den er sjælden. I almindelighed anses de gule sennepsplanter for... ukrudt! Hvad er blomstrende ukrudt et udtryk for? Sejhed, vildskab, uordentlighed, ikke-lugethed, natur, nyttesløshed?

Elever og lærer konkluderer: Rapsen følger markedet. Sennepen følger sin natur.

De to, manden og kvinden, mænd og kvinder står mellem kultur og natur. Mellem raps og sennep.

Men der er jo ikke mere sennep, konstaterer titlen. Måske der er. Måske vore personer i novellen er vild sennep - utilpassede, levende, men lammede. De har måske ikke mod og sejhed nok til at komme frem i lyset og blomstre?

Vi finder på baggrund af elevernes billeder, som vi brugte til at gå på opdagelse i novellen med, ind i nogle modsætninger, der ikke rigtig rykker noget i forhold til personernes liv. Hun får jo aldrig drukket den cola, som chaufføren (med udlængslen sat i system), tilbyder dem.

Personerne efterlades i et næsten tyst eksistentielt spørgsmål: Cola eller ej? Kuethed eller liv?

Der er masser af muligheder at gå i gang med, eller der er ikke flere sennepsmarker tilbage!

Elevernes eget liv er i den grad sat i perspektiv i denne problematik. Novellen vider sig ud og bliver forståeligt på mange planer for eleven. Også den elev, der senere går til 9.klassesprøve i den.

De næste undervisningsgange går holdet længere ind i novellen og inddrager Jesu ord om sennepsfrøet, som billede på menneskets tro. Jesus bruger lignelsen med sennepsfrøet i Mathæus- og Lukasevangeliet. Et lillebitte frø med et stort potentiale og kraft - givet de rette betingelser.

Eleverne startede i deres "modsnætningsbilleder" med at bruge Adam og Eva fra det gamle testamente. Nu tager holdet springet til det nye testamente. Og fra bibelens ord til i dag, hvor der ikke er meget tro tilbage heller ikke tiltro til egne evner og muligheder. Jesu ord: *"Har I tro som et sennepsfrø, kan I sige til dette bjerg: Flyt dig herfra og derhen!"* giver pludselig et nyt og voldsomt mulighedsrum til personerne i novellen. Et rum, de ikke bruger.

Timeforløb 2: Litterære genrer

Timeforløb 2 tager udgangspunkt i de overordnede genrer, som vi finder i arbejdet med de skrevne tekster; epik, lyrik og sagprosa - samt undergenrer. Eleverne lærer at kende forskel på de forskellige genretræk.

Vi gør det på følgende måde:

På Brande Højskole har vi arbejdet indgående med brugen af huskeruter i undervisningen. En huskerute er en fysisk rute, en rute du kender godt og til hver en tid også kan "gå" i dine tanker ved at se billeder af ruten for dit indre blik. Du kan vælge en kendt rute fra dit barndomshjem, eller du kan vælge destinationer på højskolen. Eleverne finder i fællesskab nogle steder på skolen, og i tankerne placerer de en ting på stedet, som kan minde dem om en genre.

Eksempel på huskeruter i geografiundervisningen: Geografiholdet ønsker at træne i at huske de ti største lande i verden. Disse ti lande placerer vi i rækkefølge på vores huskerute. Verdens tredje største land er USA, og på vores rute kommer vi, som det tredje stop, forbi et springvand. Vi kobler nu USA til springvandet ved for eksempel at skabe et billede i vores hoved af en badende Donald Trump med et amerikansk flag i hænderne i springvandsbassinet. Det billede er svært at få ud af hovedet, så vi har nu nemt ved at huske, at det drejer sig om USA, og at det er det tredjestørste land. På stop 1 og 2 er henholdsvis Kina og Rusland. Og sådan bevæger vi os frem; stop for stop på huskeruten og placerer ting og personer, der forbinder stop og land.

Præcis det samme gør vi med genreundervisningen i dansk. Danskholdet skaber i fællesskab en huskerute rundt på skolen. I dette tilfælde rundt i undervisningsbygningen, med sidste stop i holdets dansklokale. Her placerer eleverne den sidste genre: Sagprosa. De kommer med mange bud på, hvordan man kan koble sagprosa med dansklokalet. I sidste ende bliver det billedet af Nikolaj, den ene dansklærer, der står midt i lokalet med en rose i munden. Nikolaj bliver billedet på artikler (fordi han er journalist), og rosen bliver den måde, hvorpå eleverne kan huske det svære ord "sagprosa" (rosen bliver til sagprosa).

Sådan får hver genre sit sted.

Vi har bevæget os gennem hele undervisningsbygningen i løbet af et par timer, og det bliver nu grundlaget for, at eleverne på en helt anderledes og mere visuel måde kan huske de forskellige genrer. Samtidig ved de, hvordan undergenrerne hører sammen med hovedgenrerne.

Alt det skal de bruge, når de går til prøve i VUC i Aarhus. Svære, SVÆRE ord, som det nu går legende let for eleverne at huske og sætte i den rette kontekst.